

ЧОВЕК ЦЯЛ ЖИВОТ ТЪРСИ ВЪЛШЕБНИЯ ПРЪСТЕН

КАЗВА МЛАДИЯГ БЪЛГАРСКИ РЕЖИСЬОР

НИКОЛАЙ ПЕНЕВ

ТЕКСТ: РУМЯНА ТОДОРОВА, СНИМКИ: АРХИВ

Николай, как се озова в Прага?

Струва ми се, по естествен път. След като вече имах бохемистично образование, любопитството отвори клепачите ми и за тази непозната за мен страна. Като малко момче в България бях гледал „Арабела“ и реших да потърся вълшебния пръстен в Чехия. Човек цял живот търси вълшебния пръстен и преминава много граници... Има и съвсем конкретни хора, които подкрепяха смело моето пребиваване тук и към които отправям искрена благодарност – Зденек Пинц, сем. Седлачкови, Иржи Менцел, проф.

Ал. Стих, който сигурно сега ме гледа строго от отвъдното...

Кое е твоето ампола? В коя кожа се чувстваш най-добре? В кожата на поет, актьор, режисьор или драматург?

В зоологическата градина на град Шумен, откъдето съм родом, имаше един вълк. Като дете ходех често да го наблюдавам, защото бях чувал поговорката, че кожата се мени, а нравът остава. Но на този вълк кожата остана, а нравът често се менеше. Беше ту гладен, ту сънлив, ту приветлив с туристите.

Сигурно от него бе станал опитомен вълк. Ето от това се страхувам – от опитомяването. Искан да сменям кожата си, та защо не и нрава си, за да нямам чувството, че цял живот износвам стари и окъсели дрехи или мисли...

Какво включва думата „творец“ според теб?

Тази дума по-скоро изключва. И то такива популярни категории като самозадоволство, неграмотност, алчност, дори приветлив характер. Интересна дума е това, но не зная дали е реална. Дали не сме ехо на вече забравено ехо, ако перефразираме поета К. Павлов. Дали не летим с отдавна проектирания от Леонардо да Винчи летателен апарат с чувството, че първи откриваме космоса? Сигурно, това включва тази дума... Да кажат специалистите.

Кога беше първата ти роля пред камера? Какво беше усещането ти?

Ако не ме лъже паметта, за първи път бях пред камера в едно пионерско предаване, снимано в сладкарница. Докато казвах своето стихотворение, поради невнимание съборих стъклена купичка със сладолед върху панталоните си. Така че цялото ми участие остана зад камерата. Когато излъчиха предаването, доста монтирано, видях само пръстите си в десния ъгъл на екрана и празната купа от мелба на масата... По-късно обаче, когато дебютирах във филма на Теди Москов и в различни студентски филми в Чехия, имах неопишуемо чувство на удоволствие и лек наивизъм – сигурно такава имат мухите, които се запечатват в магмата на някоя лава или в смолата на вековен дъб...

Как се чувстваше в ролята на крадец-неудачник във филма на Ян Хржебејк „Kráska v nesnázi“?

Засега това си остава най-приятното ми усещане за участие във филм. Хржебејк ми даде голяма свобода, не се побоя да ми разреши импровизации, дори се съгласи да говоря на български, което може би е стреснало донякъде продуцентите... По сценарий трябваше да „убия по грешка“ такава легенда на чешкото кино като Йозеф Абрахам. Доста дълго ме учиха как се стреля или управлява автомобил. Не бях нито убиец, нито шофьор. Беше забавно, парадоксално и вълнуващо!

Ти участва в нашумелия филм на Иржи Менцел „Obsluhoval jsem anglického krále“. Как се работи с творци от величината на Иржи Менцел? Би ли разказал някои курioзни моменти от снимачния процес на филма?

Менцел е художник с диплом на композитор и усмивка на писател. Когато показва нещо на артистите той рисува, като мълчи имате чувството за лека симфония, а когато говори чувате прелистване на страници от забравена някъде в Ноевия ковчег книга... Но снимането на един филм е доста прозачен и измори-телен процес. Куриозно и съвсем естествено при това е, може би, че по време на най-интимните сцени целият щаб, за да не влезе

в кадър трябваше да се крие в гардероби, под легла или зад някое огледало.

Всъщност в актьорския състав на филма имаше сериозно българско присъствие. Главната роля се изпълняваше от българският актьор Иван Бърнев. Филмът получи много награди, но чешката критика като че ли не беше много благосклонна към неговото изпълнение. Как би коментирал това?

На пресконференцията в България Менцел сподели, че ако бе поканил западен актьор критиката е щяла да бъде далеч по-благосклонна. Но никой западен актьор не би свършил това, което Иван направи в този филм. Какво мога да кажа по въпроса? Керванът си върви, кучетата си лаят, важното е да се извърви Сахара докрай.

Ти си абсолвент в DAMU. Твоят режисьорски дипломен спектакъл „Госпожа министършата“ от Бранислав Нушич се радва на изключителен успех. Ще бъде излъчен дори по чешката телевизия. С какво успя да завладееш чешката аудитория? Каква роля играе балканската „екзотичност“ в това твоё представление? С какво всъщност Балканът е екзотичен за чехите?

Балканите (това може да кажем и за Филипините) са по-скоро духовна категория, отколкото географски топос. Там просто мухите летят по-бързо, правителствата се сменят през ден, слънцето е „спряно“, любовта и омразата са радиационно силни. Както виждаш, говорим за промяна и скорост – физически константи, мислими и като духовни измерения. В тази постановка ме интересуваше на какво е способен човек в състояние на бърза промяна. Какво би направил от себе си, докъде би стигнал, как би жертвал останалите, за да може да се задържи за сламката, която обаче също потъва... Ако има екзотика, тя е в експлозията от неочаквани обрати и фантастични параболи в иначе баналното балканско битие на едно средно-статистическо семейство и неговите съседни и роднини.

Наскоро в Сатиричния театър „Алеко Константинов“ в София ти имаше премиера на представлението „Детектор на лъжата“? В това представление се говори много за „хипнотизиране“ и „хипнотизация“. Успя ли да хипнотизираш зрителската аудитория с тази своя режисьорска изява?

Може би се повтарям, но с тази пиеса се реабилитира правото на малката, личната лъжа, не на някаква обществена лъжа, която може да манипулира, да води до насилие, да изтрие самоидентификацията на човека. Всеки от нас пази някакви тайни, малки или големи самозаблуждения и именно те са неговата клетъчна отбрана срещу стреса, срещу жестоките неща, с които ежедневието ни среща, срещу отчуждението дори. Това е доста важен защитен механизъм за самия човек. Лично мен ме хипнотизира проявата на истинска любов или състрадание, въпреки

че бих искал много да съществува думата сърадост.

Малко в по-личен план бих искала да те попитам имаш ли си някакъв патент за собствен „детектор на лъжата“? Как различаваш истината от лъжата и фалша?

Чудесен въпрос, който ме кара да се изложам! Уважавам лъжата повече от фалша. Фалшът е лошо копие на истината, а би могъл да бъде и фалшификация на лъжата. Лъжата, за съжаление или за успокоение, може да помогне на човека да преглътне истината, така както малките колежа на самолета не са истински крила, но помагат при излитането. Лъжата, разбира се, не извисява, но и истината не би имала крила, ако не кльвне червея на лъжата. Това беше опит за крилата мисъл. Фалш е да се живее единствено с представата, че сме говорители на истината, единствени арбитри на явленията и състоянията. Какво остана от глухарчето след лекия ветрец? Какво направи огъня с цигарата? Какви бяха очите на еднотневката? Колко е часът сега, а след една минута? Тя вчера ми се закле, че ме обича... Представете си човек, който казва само истината и такъв, който е способен на тотална лъжа в чистия ѝ вид. Двамата биха си приличали като сямски близнаци, а погледът им би бил твърде едностранчив. В личен план мисля, че всеки е подложен на свой си детектор на лъжата. Въпросът е колко често го включва и дали не го включва само, за да провери наличието на живи индикации в полето на съвестта. Моят детектор на лъжата често аварира поради силните токови удари на лични самозаблуди или прекалена мнителност.

Автор си на пиесата „Храна за кучета и котки“, която е получила награда на Националния конкурс за българска драма и се играе на различни сцени в България. Би ли казал накратко какво се крие зад това заглавие-метафора?

Николай Павлов Пенев (в България известен и с фамилията Гундеров) е роден на 2.11.1974 г. Завършва славянски филологии в Софийския университет, а по-късно следва режисура в Академията за изящни изкуства в Прага, където е абсолвент в момента. За стихосбирката си „Синтаксис на грижите“ получава националната награда за най-добър дебют „Южна пролет“. Авторският му спектакъл „Леки четива“ бива оценен от Международната академия за изкуства в Париж, а впоследствие представен в редица европейски столици. Спектакълът му „Вернисаж“ от Вацлав Хавел е оценен с наградата за режисура на чешката театрална академия DAMU, а през 2005 г. на Международния студентски фестивал във Варшава му е присъдена наградата за актьорско майсторство „Ян Кречмер“ на Съюза на полските актьорски асо-

циации. Режисирал е спектаклите „Мъж на верижка“ от Ж. Фейдо (Жижковски театър, Прага), „Пациенти & клиенти“ по Марк Камолети (Сатиричен театър, София), „Вернисаж“ от В. Хавел (Театър „Елиадовна книховна“, Прага), „Рейс“ по Ст. Стратиев (НАТФИЗ, София), „Г-жа министършата“ от Б. Нушич (Театър „Диск“, Прага). Участва в чешки театрални представления и филми. Негови авторски текстове са преведени на чужди езици. Пиесата му „Храна за кучета и котки“ е получила едно от петте поощрения измежду повече от сто текста, представени на Националния конкурс за българска драма, организиран от Народния театър „Иван Вазов“ и е реализирана на различни сцени в страната. Съосновател е на Естествен театър „Trifonoff & Gunderov“, в който е в тандем с известния български актьор Филип Трифонов.

Какво ти дава и ти взема театърът и какво киното?

Интересно. Когато имаш чувството, че даваш нещо – без значение дали на зрителя в кино-салона или в театралната зала – получаваш удоволствието като еквивалент, тоест имаш усещането, че давайки всъщност вземаш. Може да се даде някакво послание, а да се вземе разбирането на това послание. И когато този миг се случи, настава истинско тържество на съществуването. Дано не звучи патетично.

Остава ли ти време за писане на поезия?

Когато си кажа, че имам свободно време, за да напиша нещо, обикновено времето е загубено, а когато загубя малко време, без да разбера, може и да се окаже, че съм написал нещо, което да не е толкова загубено.

В своето „минало на поет“ беше написал стихотворение, в което казваше: „Прочитам хората подобно некролози, но времето за избеляването им ще се погрижи...“. Това не звучи ли като едно пророчество, като едностранчива констатация за безизходността и мимолетността на човешкия живот? Няма ли друга алтернатива?

Няма друга алтернатива. Излъгах. Виждаш ли колко променлив може да бъде животът, та макар и само в две изречения. ■